
**EDUCATIONAL AND THEMATIC REVIEW OF FOLKLOR IN MUSIC TRAINING
IN KINDERGARDEN**

Tsvetanka Kostadinova Kolovska

Academy of Music, Dance and Fine Arts „Asen Diamangiev“ – Plovdiv, Republic of Bulgaria

kolovska@abv.bg

Abstract: The course of the changes in the Bulgarian education system is a direct reflection of the changes in the different structures and institutions in recent years. Among the key areas of reform, the pre-school and school education system has undergone significant changes in structures, models and practices.

The personal development process starts from childhood, with the upbringing in the kindergarten, where children get acquainted with the world and themselves. The musical upbringing has an important role for their socialization and formation of social and civic competences. In the pre-school music education curricula developed in accordance with the new SER for educational content and approved by the Ministry of Education and Science, Bulgarian musical folklore as a factor for children's musical, emotional, intellectual and physical development is educational and thematic. The positive aspects of communication between children from the earliest age with its models - the variety of songs and music for performance and perception, movements, folk dances and games - is the basis for the authors of all approved educational materials for the kindergarten in the educational field Music to include it.

During the work with Bulgarian musical folklore in the contemporary educational process of music in the kindergarten the musical pedagogue skillfully combines traditional and interactive methods, integrates knowledge, experience and skills with the other educational directions. This greatly encourages unity to be enjoyable and beneficial. Children learn easily about music content in an interesting and entertaining way. Working with musical folklore provides incredible opportunities to develop the individual abilities and interests of each child, while building team skills.

The specificity of musical-pedagogical work with folklore in the kindergarten reflects the personal and professional profile of the musical pedagogue, covers both the methods and approaches that the teacher uses in the music education, the acquired knowledge, skills and competences on a professional basis, as well as the personal attitude that the teacher uses to present the Bulgarian musical folklore as a national spiritual value. Building this value in children from pre-school is one of the most important. The professional training of the music pedagogues allows them to gain both knowledge and develop self-discipline. It models the conditions in which the child enriches his personality, forms any kind of culture - ethic, moral, musical, mathematical, ecological, health, physical. In this sense, the figure of the music pedagogue is also a factor and a condition in the process of building the child's personality, as well as the guardian of the national values. In the kindergarten the modern music teacher performs new tasks in the modern educational environment, adopts new criteria for structuring the pedagogical and educational process of music, preserving the individuality and stimulating the creativity of the children. The educational and thematic presence of Bulgarian musical folklore is the basis for understanding these ideas.

Keywords: kindergarten, music education, musical folklore, music pedagogue

**ОБРАЗОВАТЕЛЕН И ТЕМАТИЧЕН ПРЕГЛЕД НА ФОЛКЛОРА В
ОБУЧЕНИЕТО ПО МУЗИКА В ДЕТСКАТА ГРАДИНА****Цветанка Коловска**

Академия за музикално, танцово и изобразително изкуство „Асен Диамандиев“ – Пловдив,

Република България kolovska@abv.bg

Резюме: Ходът на промените в българската образователната система е пряко отражение на измененията в различните структури и институции през последните години. Сред ключовите области на реформиране е системата за предучилищно и училищно образование, предприела значителни промени по отношение на структури, модели и практики.

Процесът на личностно изграждане започва от детска възраст, като основополагащо е възпитанието в детската градина, където децата опознават света и човека. За тяхното социализиране, формиране на социални и граждански компетентности важна роля има музикалното възпитание. В учебните програми по музика за предучилищно образование, разработени в съответствие с новите държавни образователни изисквания за учебно съдържание и одобрени от Министерството на образованието, тематично и образователно присъства българският музикален фолклор като фактор за музикалното, емоционалното,

интелектуалното и физическото развитие на децата. Безспорните положителни страни от контактуването на децата още от най-ранна възраст с негови образци – многообразието от песни и музика за изпълнение и възприемане, движения, народни танци и игри, е основание авторите на всички одобрени учебни помагала по образователно направление Музика за детската градина широко да го застъпват.

При работа с българския музикален фолклор в съвременния възпитателно-образователен процес по музика в детската градина музикалният педагог умело комбинира традиционни и интерактивни методи, интегрира знания, опит и умения с другите образователни направления. По този начин в значителна степен се стимулира единството на приятно и полезно. Децата усвояват по-лесно програмното съдържание по музика по един интересен и забавен начин. Работата с музикалният фолклор предоставя изключителни възможности за развиване на индивидуалните способности и интереси на всяко дете, едновременно с изграждане на умения за работа в екип.

Спецификата на музикално-педагогическата работа с фолклора в детската градина отразява личностно-професионалния профил на музикалния педагог, обхваща както методите и подходите, които педагогът използва в обучението по музика, овладените знания, умения и компетентности в професионален план, така също и личностното отношение на учителя към българския музикален фолклор като национална духовна ценност. Изграждането на тази ценност у децата от предучилищна възраст е сред най-важните. Професионалната подготовка на музикалния педагог му позволява да реализира в единство възпитание, образование и обучение. Моделира условия, в които детето обогатява своята личност, формира всякакъв вид култура – нравствена, морална, музикална, математическа, екологична, здравна, физическа. В този смисъл фигурата на музикалния педагог се явява и фактор, и условие в процеса на изграждане на детската личност, пазител и на националните ценности.

Съвременният учител по музика в детската градина изпълнява нови задачи в съвременната образователна среда, съобразява се с нови критерии за структуриране на педагогическия и учебния процес по музика, като запазва индивидуалността и стимулира креативността на децата. Образователното и тематичното присъствие на българския музикален фолклор е базата за реализиране на тези идеи.

Ключови думи: детска градина, обучение по музика, музикален фолклор, музикален педагог

ВЪВЕДЕНИЕ

Музиката е навсякъде около детето и в този смисъл тя е част от света, който го заобикаля. От най-ранна възраст музиката е фактор със значима роля в процеса на изграждане и развитие на детската личност. Допринася за формиране на умения за ориентиране на децата в звучащата среда, за изграждане на отношение към музиката и изкуството като цяло, за откриване и развитие на музикални способности като възможност за успешно занимание с музикални дейности, за формиране и развитие на умения за общуване, сътрудничество, желание за творчество и изява. Значението на музиката обхваща духовния свят на детето, обогатявайки го с нови чувства и идеи. Основното съдържание на образователно направление Музика в детската градина е активно контактуване с музикалното изкуство чрез възприемане, изпълнение на музика и активна творческа дейност. Богатство на фолклора – песни, инструментална музика, танци, календарни празници, обичаи, обреди, гатанки, пословици, приказки, облекла и костюми, играе важна роля за възпитанието на децата в детската градина. Именно това оформя цялостния характер и значението на българския фолклор в детската градина. Запознавайки се с фолклора от ранна възраст, децата придобиват знания за културното наследство на своя народ, за значимостта на общочовешки и национални ценности.

В съвременен аспект в предучилищното музикално образование фолклорът е представен в своето многообразие. Присъствието му е насочено преди всичко към разбиране, емоционално преживяване и оценяване на родното музикално изкуство в неговото единство – песни и музика за изпълнение и слушане, движения и танци с музика, детски народни игри, свирене с детски народни музикални инструменти и др.

ИЗЛОЖЕНИЕ

I. Фолклорът като старинна култура или традиция. Фолклорът винаги е израз на душевността на един народ, съхранил усета към красотата и доброто в хода на историята си. *Културата* е едно от фундаменталните понятия в съвременното обществознание и независимо от различните подходи при разглеждането ѝ, налице е обща черта – разкрива своеобразието на човешката дейност. Терминът *култура* се употребява в много и различни значения, както в говорната реч, така и в различни области на науката – музикална, езикова, култура на общуването, материална и духовна култура. В българската научна литература многообразните определения на понятието *култура* са обект на обстоен анализ от Иван Джаджев (1985). Авторът систематизира и класифицира различни аспекти на съществуващите дефиниции на *култура*, при което впечатление правят няколко водещи пункта: културата винаги се

разглежда като социално явление (действие); разкрива се като продукт, промяна, следствие на въздействието на човека върху заобикалящия го свят; комуникациите са част от механизма на културата. Е. Николов (1994) определя културата като съхранение на част от действителността, на природата и на обществото. Според автора постоянното и главното в явлението *култура* е съзнателното усилие към постигане на определена цел, при което човек винаги ползва създаденото преди него – независимо дали го отхвърля, приема и развива, обогатява. Разкривайки обективното състояние на обществото, културата създава определени възможности за развитие на личността, като по този начин изпълнява своята формираща роля. *Традицията* включва битови и художествени дейности в тяхното повторение. Културните ценности, които отразяват същността на всяко едно общество и които то съхранява, предавайки ги от поколение на поколение, определят нейното съдържимо (Kolovska, 2016, с.368).

Фолклорът изследва социалното творчество – народни нрави и обичаи, народни баяния, поговорки, песни, приказки, пословици и пр., където важно място заема и народният календар. Обект на внимание в предучилищното обучение по музика са някои от най-големите празници за християнството – Бъдни вечер, Коледа, Цветница и Великден. Също като календарните празници, тясно свързани с традицията са и обредите. Гатанките и пословиците, кратки фолклорни форми, също присъстват в обучението по музика в предучилищна възраст като част от културата на българския народ. Носители на народното остроумие, хумор и мъдрост, тяхното значение е многообхватно. Пример за музикално-възпитателното им значение се открива при изпълняваните във всички възрастови групи подходящи детски музикални игри, които наред с музикални способности и умения, формират и развиват у подрастващите физическо, умствено и социално отношение. В приказките народът съхранява своя живот, своето минало. В тях се открива богатството и изяществото на езика, неговата гладкост и красота. Неизменна част от българската фолклорна принадлежност са характерните облекла и костюми. Наред с езика и песенното творчество, народната носия е специфична културна характеристика на българския народ, както и особено ценен източник за разкриване на многообразието на традиционната българска култура. Българската народна носия е неизменна част от многобройните празници и тържества в градините. Тя е съществен елемент от цялостната културна система. *„Народното изкуство е свързано с живота и бита на народа. То е синкретично, съчетаващо музика, поезия, танц, народни умотворения, баяния, надгробни оплаквания и др. Съществува тясна връзка между говор и пеене, между поезия и музика, между музикалния и танцовия фолклор, между народния танц и народната песен. Затова в широките рамки на понятието „музикален фолклор“ се включва както музикалното, така и словесното, и танцовото творчество на нашия народ.“* (Петрова-Киркова, 2017 с.257).

II. Идеята за фолклора в музикалното възпитание и обучение на децата. Идеята за осъществяване на музикално възпитание на българските деца със средствата на българския музикален фолклор съществува отдавна. В исторически план целта и задачите на обучението по музика до голяма степен се определят от стремежа в основата на музикалното възпитание да залегне народната песен като основа за формиране на музикален слух и любов към песента. Още от първите години след Освобождението въпросът за учебно-възпитателната роля на българската народна песен е актуален сред музикантите. В програми по музика от началото на ХХ в. няма противоречиви мненията за това на каква основа трябва да бъде осъществявано музикалното възпитание на децата. Макар водещи автори от периода да сочат, че това трябва да става на основата на българския музикален фолклор, на практика музикалното възпитание на децата се осъществява със средствата на популярни по времето западноевропейски методи. От съвременна гледна точка, у нас перспективно се оценява мнението на Добри Христов за широкото приложение на народната музика като репертоар и като средство за формиране на музикалните способности на децата. Предложената от Добри Христов система за начално възпитание на ладовия усет, за съжаление остава недоразвита и непроверена относно възможностите за практическо приложение. Идеята за музикално възпитание на основата на родния ни фолклор практически не се развива, макар в бъдеще да се утвърждава като основна. През 30^{-те} - 40^{-те} г. на ХХ в. истинската българска народна песен все още не присъства в музикалното възпитание на децата, а музикалните педагози работят по класическата мажоро-минорна система. Това са годините, в които българското композиторско творчество поставя своите основи и се утвърждава, но в образователната музикална практика продължават да звучат песните в „народен дух“, а не красивата народна песен.

70^{-те} - 80^{-те} г. на ХХ в. са белязани със значими промени в музикалното образование, в основата на които са становищата и дейността на видни музиканти – педагози, теоретици, композитори, изкуствоведи като Иван Пеев, Асен Диамандиев, Пенка Минчева, Генчо Гайтанджиев, Светла Кръстева, Мария Попова, Евгения Заякова, Галина Стоянова и много други. Част от основните идеите касаят отношението към действителното присъствие на българския музикален фолклор в музикалното възпитание на децата. Практическото пособие „Метод за възпитаване на музикалния слух върху български народни интонации и метроритми“, създадено от проф. Асен Диамандиев, е първият по рода си нагледен пример за значението, ролята и приложението на народната българска песен. За първи път

се разчупват традициите в българската музикална педагогика – развитието на музикалните способности на българските деца да се осъществява съобразно ладовите особености на българската народна музика. Авторът включва голям брой оригинални и обработени народни песни от български композитори. Според Диамандиев интонацията и ритъмът трябва винаги да *вървят ръка за ръка* и да се разработват с еднаква грижа от педагога. В съвременни условия радетел на идеята обучението по музика да се осъществява на основата на българския музикален фолклор е проф. д-р Пенка Минчева. В своя труд „Ладовият усет и българският музикален фолклор” (1978) авторът анализира и доказва приложимостта на българския музикален фолклор за начално музикалнорухово възпитание на децата. Преди всичко, позовавайки се на широко разгърната експериментална работа, авторът стига до обоснования извод, че е напълно целесъобразно, практически възможно и логически правилно началното музикално възпитание на българските деца да се осъществи на основата на родните музикални интонации с характерната за тях ладова организация.

III. Музикалните дейности и фолклорът в детската градина. В предучилищното музикално възпитание в България фолклорът намира широко приложение като основа за музикално, емоционално, познавателно, интелектуално и творческо развитие на децата. Заложена е концептуалната идея за присъствието и въздействието на фолклора в неговото единство и многообразие, обоснована от „...богатите възможности на музикалния фолклор да влияе върху емоционалното и личностното изграждане на тези, които се обучават...” (Киркова – Петрова, 2018, с. 196-197). Децата изпълняват, танцуват и слушат народна музика и постепенно свикват със специфичните особености на музикалния език. „Дялотният художествен процес е насочен към пробуждане и създаване на интерес у децата и любов към народното музикално и танцово изкуство, и към високохудожествените достъпни произведения от чуждестранни и наши композитори” (Николова, 1990, с.6).

Съвременното съдържание на музикално-възпитателния процес в детската градина включва активното контактуване с музикалното изкуство чрез възприемане и изпълнение на музика, както и активна творческа дейност. За да може пълноценно и емоционално да се преживее възприемана или изпълнявана музика, музикалният педагог системно и целенасочено работи за развитие на музикалните способности на децата. Двупосочна е връзката музикален слух - музикални дейности. Музикалните способности са необходимо условие за успешно занимание с музикални дейности, същевременно музикалният слух се развива именно в процеса на активно участие в музикални дейности (Kolovska, 2017, с. 1230). Макар възпитаването на музикални способности да не е висша цел на обучението по музика в детската градина, те обуславят състоянието на музикалния слух и осигуряват възможност за занимание с музикални дейности.

В учебно-възпитателния процес по музика в детската градина най-активна и достъпна, с големи възможности за приобщаване на деца с различни възможности и потребности, е дейността *изпълнение на музика*. Тя присъства неотменно във всяка ситуация по музика. Песенният репертоар, включващ народни песни, е изключително разнообразен и съобразно възможностите на децата се изработва в продължение на няколко занятия. Друга основна дейност, широко застъпена в музикално-възпитателния процес в детската градина, е *възприемането на музика*. Ефектът от слушането на подходящи музикални творби е доказано многостранен. Подборът на народна музика за слушане (инструментална, вокална и вокално-инструментална) е изключително разнообразен, съобразен с възприемателните възможности на децата. В този смисъл е отговорността на музикалния педагог за внимателно обмисляне на подходящи художествени образци и формите на работа за активизиране на децата в дейността. Детските *музикални игри и движения с народна музика* са важен дял от образователния процес по музика в предучилищна възраст. Учителят ги прилага творчески във всяко занятие. *Музикалните импровизации* са друг съществен елемент и неразделна част от музикално-възпитателния процес. Приложими форми, съобразно възрастта и възможностите на децата, са: съчиняване на съпровод с ударни инструменти към научена народна песен или слушана народна музика, предложения за подходящи движения към изпълнявана или слушана народна творба, подбор на подходящо мелодическо заключение към предложена мелодия с народен характер, довършване на мелодия по усет, съчиняване на подходяща мелодия по предварително зададен метроритъм, съчиняване на песен по народен поетичен текст. Важна особеност е спонтанният характер на импровизациите. Децата съчиняват музика по усет, интуитивно, без да се преследват високи художествени постижения и в този смисъл значението на дейността е предимно възпитателно. При съчиняване на песен учителят също може да се включи, като обогати изпълнението с подходящ съпровод на музикален инструмент, да съчини подходящо въведение и интермедии. Днес програмите по музика в детските градини предоставят свобода на творческите виждания на музикалните педагози да обогатяват музикалния репертоар за обучение. Особено това е необходимо във връзка с многобройните тържества, празници и други забавления на децата. Тук е огромната отговорност на музикалния педагог, който предлага най-добрите музикални образци от

народното творчество, защото възпитава критерии и естетически вкус у децата, национална идентичност и родолюбие.

IV. Тематично и образователно представяне на фолклора в обучението по музика в детската градина. Образователното съдържание на направление Музика в одобрените от МОН за учебната 2018-2019г програмни системи на различните авторски екипи към различните издателства е изградено така, че осигурява възможността за плавен, постепенен и интегративен процес на обучение по музика. Осъществява се чрез едновременното и равномерно развитие на музикалните заложби на децата чрез участието им в разнообразни музикални дейности, формиране на естетическо отношение и вкус към различните стилове и жанрове музика, формиране и разширяване на интереса към музиката и разнообразните музикални явления, изграждане на умения и стимулиране на желание за индивидуално и групово музициране. Основните педагогически функции на процеса на общуване с музиката са представени в държавните образователни изисквания за предучилищно възпитание и подготовка на децата за училище, както и в останалите нормативни документи.

Прегледът на тематично представеното съдържание по музика на всяка възрастова група в детската градина, обвързано с образователното, показва стабилното присъствие на фолклора – запознаване на децата с фолклорните празници и обичаи и ролята на музиката в тях (коледуване, сурвакарство, лазаруване); формиране на желание и умения за съвместно участие в празнуване на различни празници са сред водещите образователни цели. Наред с това присъствието на фолклора може и е желателно да се открие при всяка една от останалите цели. Така началното музикално-слухово развитие на децата може да бъде поставено на основите на българския музикален фолклор. Тук изключително важна е ролята на музикалния репертоар за изпълнение и възприемане на музика. Задължително условие е репертоарът да бъде с възпитателни, образователни и развиващи функции. Достъпен за децата, разнообразен, съставен от високохудожествени творби, с възможности да стимулира развитието на музикалните способности на децата, да доставя удоволствие и удовлетворение при индивидуално и колективно музициране са сред важните му характеристики.

На образователно ниво фолклорът може да се търси през началното формиране на обобщени представи за елементите на музикалната изразност; отидифиринциране на основни характеристики на музиката като тембър, темпо, динамика, запознаване с различните музикални инструменти; възприемане на музиката и поставяне на основи за формиране на музикална култура; ориентиране в социалното предназначение на музиката.

Според една от класификациите (Николова, 1990) детският музикален фолклор включва: песни за най-малките деца; детски песни, музикални игри и свирене с детски народни музикални инструменти; детски изпълнения на песни и инструментални мелодии от репертоара на възрастните.

Песни за най-малките са *приспивните песни* и *песните за забавление*. Предопределени да възпитават и развиват детското въображение, чрез *приспивните песни* децата за първи път се докосват до красотата на музиката. В структурно и съдържателно отношение са изключително подходящи за приложение: кратки, ритмични, с малък тонов обем (трихорди, тетрахорди). Поради голямото възпитателно значение и удоволствието, с което се изпълняват от децата в различните възрастови групи, приложението им е широко. *Песните за забавление* са подбрани от различните фолклорни области и се назовават по различни начини, като целта им е да активизират децата. Особености като еднообразен завладяващ ритъм, нетрудна интонация, често присъствие на отклонение в темпото - забързване или забавяне, както и изпълнение, винаги съпроводено с артистизъм, ги прави сред любимите за децата.

Детските народни песни притежават характеристики, които обосновават ги правят подходящи за начално музикално-слухово възпитание: в интонационно и метроритмично отношение не са трудни и се изпълняват с лекота от децата; с достъпен музикален език, а в мелодично отношение - с малък обем; в структурно отношение са кратки и прости; с много повторения на мелодични и ритмични ядра, което улеснява запомнянето им; текстовете са забавни, нравствено-поучителни, като тематично съдържание отговарят напълно на особеностите на детското образно мислене. Народните детски песни се изпълняват и слушат и във връзка с календарно-обредните детски празници. Сред най-разпространените календарни обреди са: коледуване, сурвакане, лазаруване, Гергьовден, пеперуда и др. Те присъстват в празничната програмата на децата в детската градина. Всеки един от традиционните празници си има своите особености. Децата се запознават с тях чрез изпълнение на подходящи народни песни, свързани с дадения празник и чрез пресъздаването на даден обичай. Календарно-обредните детски празници са свързани с изпълнението на песни и танци, които децата изпълняват с голямо удоволствие.

В обучението по музика място намират детските народни музикални играчки и инструменти, които представляват интерес за децата с външния си вид и с начина на звукоизвличане. Основното им предназначение е да обогатят музикалната култура на децата, да стимулират творческа и мисловна активност, както и интерес към музикалните инструменти и инструменталната музика. Приложението им е свързано с озвучаване на мелодии на заучени песни, стихотворения и приказки.

Важен аспект на съвременното музикално възпитание е неговата социализираща роля (Коловска, 2005). Според Закона за предучилищното и училищното образование от 2016 г. – „Образованието като процес включва обучение, възпитание и социализация” Чл.3. (1). Работата с българския музикален фолклор предоставя изключителни възможности в тази насока в периода на предучилищна възраст. Социализацията като процес винаги е била обект на внимание от страна на специалисти от различни сфери – социолози, психолози, педагози, поради огромната значимост за процеса на изграждане на човешката личност. Придобиването на базисни човешки характеристики като език, култура поведение се осъществява чрез социализацията. И макар изследователите на социализацията основателно да я определят като продължителен период, обхващащ целия жизнен път на човека, всички са единодушни, че особено значима тя е в детско-юношеската възраст, когато се формират нравствените убеждения и активната жизнена позиция на личността. Музикалното възпитание в детската градина с материал от българския музикален фолклор може да се разглежда като фактор със социализиращо значение, отчитайки спецификата на музикалните дейности и желанието на учителя по музика да работи в тази посока. Включвайки се активно в тези моменти от различните музикални дейности, за които има предпочитание, интерес и желание – в процеса на художествено изработване на дадена народна песен, при възприемане на българска народна музика, свирене с детски народни музикални инструменти, изпълнение на подходящи движения към изпълнявана или слушана народна песен или музика, всяко дете изявява себе си като част от цялото, възпитава се в уважение и зачитане мнението на другите в групата, има възможност да реализира собствени идеи в контекста на обща за групата цел – по-емоционално и вълнуващо преживяване с музиката. Постепенно придобива и развива умения за социална ангажираност и контакти с околните.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

В музикално-възпитателната работа в детската градина основно вниманието на педагога е насочено към удоволствието на децата от контактуването с музикалното изкуство, натрупване на богати музикалнослухови впечатления и активно участие в музикалните дейности. Изучаването на историческото минало на собствения народ е немислимо без познаване на фолклора като неделима част от националното богатство. В обучението по музика в детската градина фолклорът присъства тематично и образователно, като допринася за музикалното, емоционалното, познавателното и творческото развитие на детската личност. Възпитанието на децата в детската градина не би се осъществило пълноценно без професионалната намеса на музикалния педагог. Той познава поведението на децата и тяхната психологическа нагласа. Това е важно, за да съумее да представи по най-привлекателен начин околния свят и да запознае децата с богатството на българския музикален фолклор.

ЛИТЕРАТУРА

- [1] Витанова, Л. Слуховата нагласа-проблем на музикалното възпитание. София. 1982.
- [2] Джаджев, И. Изкуството като феномен на културата. София. 1985.
- [3] Коловска, Цв. Музикалното въображение в практическата сфера на студентите музикални педагози. XVII международна научна конференция „THE TEACHER OF THE FUTURE“, организирана от Института за мениджмънт на знанието – гр. Скопие, Р Македония, 24-27.05.2018г в гр. Будва, Черна гора. – 1533-1537с. 2018.
- [4] Коловска, Цв. Енкултурация и музикално възпитание през погледа на съвременния учител по музика. Деветата международна конференция „THE TEACHER OF THE FUTURE“, организирана от Института за мениджмънт на знанието – Скопие, Р Македония, 17-19 юни 2016 г., Durres, Albania. – 365-369с. 2016.
- [5] Коловска, Цв. Начални трудности при някои аспекти на певческата дейност в педагогическата практика на студентите от специалност „Педагогика на обучението по музика“. Четиринадесета международна конференция „THE POWER OF KNOWLEDGE“, организирана от Института за мениджмънт на знанието – гр. Скопие, Р Македония, 29.09 - 01.10 2017г, Agia Triada, Thessaloniki, Greece. – 1229-1235с. 2017.
- [6] Коловска, Цв. Съвременни педагогически стратегии за социализиране на обучаваните в учебния процес по музика. Пловдив: Изд. Летера. 43-44 с. 2005.
- [7] Николов, Е. Увод в сравнителното културознание. Варна. 1994.
- [8] Николова, Е. Българският детски музикален фолклор и музикалното възпитание в детската градина. София: Интерпрес'67. 1990.
- [9] Петрова-Киркова, Г. Музикалният фолклор в българския празничен календар и традиционните обичайно-обредни практики – място, роля и функции// Сборник доклади. Международна научна конференция „Наука, образование и иновации в областта на изкуството“. Пловдив, АМТИИ, 12-13.10. 2017, с. 256-262.
- [10] Петрова-Киркова, Г. Музикално-фолклорните традиции и съвременни тенденции в добруджанската празнична и обичайно-обредна система. Пловдив: Академия за музикално, танцово и изобразително изкуство. с. 196-197. 2018